

Stúdentaráð Háskóla Íslands

25. janúar 2021

Efni: Erindi til forsætisráðuneytis, fjármála- og efnahagsráðuneytis, mennta- og menningarmálaráðuneytis, félagsmálaráðuneytis. Ósk um viðbrögð stjórnvalda við fjárhagsstöðu stúdenta.

Stúdentaráð Háskóla Íslands lagði fyrst fram kröfur vegna stöðu háskólastigsins og stúdenta á tímum kórónuveirufaraldurs þann 23. mars og aftur 11. apríl 2020¹ og hefur ein helsta krafa ráðsins frá því í byrjun verið um réttindi stúdenta til atvinnuleysisbóta. Í tilefni nýs árs þykir Stúdentaráði réttast að fara yfir hið liðna en frá því að faraldurinn hófst hefur Stúdentaráð staðið vaktina og beitt sér í samræmi við óskir og þarfir stúdenta. Hér verður því gerð grein fyrir viðbrögðum og gagnaöflun ráðsins í tengslum við stöðu stúdenta á vinnumarkaði og í námslánakerfinu. Þá áréttar ráðið kröfur sínar og önnur mikilvæg atriði er varða fjárhagsstöðu stúdenta.

I. Umsagnir Stúdentaráðs

Stúdentaráð hefur skilað inn sjö umsögnum við neðangreind frumvörp er varða breytingar á lögum um atvinnuleysistryggingar og aðgerðir til að draga úr tjóni kórónuveirufaraldursins. Umsagnir Stúdentaráðs taka fyrst og fremst mið af stöðu stúdenta innan atvinnuleysistryggingakerfisins og lánasjóðskerfisins sem og atvinnuleysi stúdenta, og voru skrifaðar í von um að úrræði stjórnvalda næðu einnig til þeirra.

- Þann 17. mars 2020: [Umsögn vegna frumvarps til laga um breytingu á lögum um atvinnuleysistryggingar og lögum um Ábyrgðarsjóð launa \(minnkað starfshlutfall\)](#). Stúdentaráð benti réttilega á að stúdentar væru undanskildir hlutabótaleiðinni þar sem lagt var til að launþegi yrði að hafa lækkað um að minnsta kosti 20% og halda 50% starfshlutfalli. Það var því ljóst að launþegi átti að hafa verið í minnst 70% starfshlutfalli til að eiga rétt á úrræðinu. [EUROSTUDENT VI](#) sýnir hins vegar að flestir stúdentar eru í hlutastarfi og ná ekki upp í téð viðmið. Velferðarnefnd Alþingis varð við athugasemd Stúdentaráðs og bætti sérstakri málsgrein við frumvarpið sem gerði ráð fyrir 25% viðmiðunar starfshlutfalli og tók þannig mið af stúdentum. Um sérstaka undanþágu fyrir námsfólk var að ræða vegna hlutabótaleiðarinnar, þar sem stúdentar eiga almennt ekki kost á atvinnuleysisbótum.
- Þann 22. apríl 2020: [Umsögn vegna frumvarps til laga um frekari aðgerðir til að mæta efnahagslegum áhrifum í kjölfar heimsfaraldurs kórónuveiru](#). Stúdentaráð harmaði í þessari umsögn að stúdentum væri ekki veittur réttur til atvinnuleysisbóta

¹ Gögn má finna í viðhengi

fyrir sumarið 2020 með öðrum aðgerðapakka ríkisstjórnarinnar. Þá fór ráðið yfir forsendur kröfu sinnar um atvinnuleysisbætur, könnun ráðsins um atvinnuástand stúdenta og atvinnuleysistödur Vinnumálastofnunnar. Áhersla var lögð á að tryggja fjárhagslegt öryggi stúdenta með afgerandi hætti, samhliða sumarstarfaúrræðinu.

- Þann **24. apríl 2020**: [Umsögn vegna tillögu til þingsályktunar um aðgerðir í þágu atvinnulausra vegna COVID-19 heimsfaraldurs](#). Stúdentaráð hvatti Alþingi til að samþykkja 4. t.l. tillögu til þingsályktunar um að námsmönnum yrði tryggður réttur til atvinnuleysisbóta yfir sumarið 2020.
- Þann **4. maí 2020**: [Umsögn vegna tillögu til þingsályktunar um aðgerðir í þágu námsmanna vegna COVID-19](#). Stúdentaráð hvatti Alþingi til að samþykkja 1. ml. 1. t.l. tillögu til þingsályktunar þess efnis að tryggja námsmönnum rétt til atvinnuleysisbóta. Í umsögninni var aftur farið yfir niðurstöður könnunar ráðsins frá 6. apríl og nýjustu atvinnuleysistödur. Þá var Stúdentaráð hlynnt því að geðheilbrigðisþjónusta stúdenta yrði bætt sem og efling rannsóknarsjóða.
- Þann **26. maí 2020**: [Umsögn vegna frumvarps til laga um breytingu á lögum um atvinnuleysistryggingar og lögum um Ábyrgðarsjóð launa \(framlenging hlutabótaleiðar\)](#). Þessi umsögn var mjög mikilvæg enda var hér verið að hækka viðmiðunar starfshlutfallið í hlutabótaleiðinni úr 25% í 50% eins og upphaflega var áætlað. Leit Stúdentaráð á þessa breytingu sem mikla afturför og enn frekari skerðingu á aðgengi stúdenta að atvinnuleysistryggingakerfinu. Ekki var tekið mið af áhyggjum stúdenta.
- Þann **31. ágúst 2020**: [Umsögn vegna frumvarps til laga um breytingu á ýmsum lögum til að mæta efnahagslegum áhrifum heimsfaraldurs kórónuveiru \(frekari aðgerðir vegna vinnumarkaðar\)](#). Í frumvarpinu var verið að leggja til að hækka einingaviðmiðið hjá Vinnumálastofnun úr 10 ECTS í 12 ECTS sem var einungis að fara að gagnast námsfólki sem ekki stundar fullt nám. Það sem þurfti var raunveruleg brú milli kerfanna. Stúdent er nefnilega ekki heimilt að vera í meira en [12 einingum](#) samhliða vinnu til þess að eiga rétt á atvinnuleysisbótum missi hann vinnuna. Í staðinn á námslánakerfið að vera bakland stúdenta. Hins vegar verður stúdent að standa [22 einingar](#) til að geta fengið greidd námslán hjá Menntasjóði námsmanna. Það skiptir engu máli hvort stúdent sé í námi og hlutastarfi [eða](#) í 100% vinnu og námi með, því stúdent sem missir vinnuna hefur engan rétt á fjárhagsaðstoð úr atvinnuleysistryggingakerfinu aðeins vegna þess að hann stundar nám.

Þá var úrræðið *Nám er tækifæri* kynnt til leiks en það veitir einstaklingi rétt á að vera á atvinnuleysisbótum samhliða námi í 6 mánuði og tók gildi 1. janúar 2021. Stúdentaráð gagnrýndi aðgerðaleyfi gagnvart stúdentum og ítrekaði kröfu sína um atvinnuleysisbætur fyrir stúdentum, og mælti fyrir umsögninni á fundi velferðarnefndar Alþingis. [Viðbótargögnum](#) var skilað inn. Ekki var tekið mið af áhyggjum stúdenta.
- Þann **25. nóvember 2020**: [Umsögn vegna frumvarps til laga um breytingu á lögum um atvinnuleysistryggingar, nr. 54/2006 \(tekjutengdar bætur\)](#). Í frumvarpinu voru

lagðarfram breytingar til að framlengja rétt til tekjutengdra atvinnuleysisbóta vegna vinnutaps sökum samdráttar á vinnumarkaði. Stúdentaráð benti á að það væri greinilega hægt að ráðast í breytingar til að lágmarka fjárhagslega erfiðleika einstaklinga og því hægt að taka til umræðu rétt stúdenta til fjárhagslegs öryggisnets. Í umsögninni var farið vandlega yfir stöðu stúdenta í faraldrinum.

II. Gagnaöflun Stúdentaráðs

Sér til stuðnings hefur Stúdentaráð vísað í alþjóðlegu EUROSTUDENT VI og VII kannanirnar. [EUROSTUDENT VI](#)², frá 2016–2018, sýndi að 49.5% stúdenta unnu allt skólaárið með námi og að 18.7% stúdenta unnu stöku sinnum með námi, sem saman gera 68,2%. Þá voru ástæður þess að stúdentar vinna með námi í 86% tilvika til að eiga fyrir reglulegum útgjöldum og sögðu 71% námsmanna að án launaðs starfs hefðu þeir ekki efni á að vera í námi. Fyrstu tölur úr sjöundu umferð [EUROSTUDENT VII](#), sem voru birtar í október 2020, sýna að 72% íslenskra stúdenta vinna því annars hefðu þeir ekki efni á því að stunda nám. Íslenskir stúdentar skora hér hæst af þeim 26 þjóðum sem tóku þátt. Jafnframt sýna fyrstu tölur að 31% íslenskra stúdenta eigi í fjárhagslegum erfiðleikum og 25% telja að vinnan hafi áhrif á frammistöðu þeirra í námi. Hér ber að nefna að könnunin var lögð fyrir vorið 2019, fyrir kórónuveirufaraldurinn og því má draga þá ályktun að staða stúdenta hafi versnað síðan.

Stúdentaráð hefur einnig vísað í Húsnæðis- og mannvirkjastofnun sem greindi frá því í lok nóvember 2020 að ungu fólki, á aldrinum 18-24 ára, fari fækkandi á leigumarkaði sem megi rekja til faraldursins en hlutfall þeirra sem búa í foreldrahúsum hefur aukist gríðarlega, úr [42% í 70%](#) frá því í lok 2019. Það er jafnframt bent á að atvinnuleysi meðal þessa aldurshóps hefur rúmlega tvöfaldast og fjöldi starfandi einstaklinga dregist saman um 14.5%. Til viðbótar eru rúm [46% atvinnulausra ungt fólk](#), á aldrinum 18-34 ára, samkvæmt nýjustu atvinnuleysistöllum Vinnumálastofnunnar. Vert er að nefna að stúdentar eru ekki allir meðtaldir í þessum tölum þar sem þeir eru ekki á atvinnuleysisskrá, því þeir eiga ekki rétt á atvinnuleysisbótum.

Vegna þessa hefur Stúdentaráð farið í gagnaöflun meðal stúdenta við Háskóla Íslands og sent út alls fimm kannanir sem allar spurðu út í líðan stúdenta og fjórar þeirra út í fjárhagsstöðu stúdenta. Markmiðið með þessum könnunum var að fá vísbendingar um aðstæður stúdenta og geta kortlagt stöðu mála betur svo hægt væri að grípa til viðeigandi aðgerða.

→ **Fyrsta könnunin** er frá [22. mars](#). Niðurstöðurnar sýndu að 50,5% nemenda merktu líðan sína á bilinu 3 - 5 á skalanum 1-10 (1 verandi að líða mjög illa og 10 verandi að líða mjög vel) og 63% nemenda merktu líðan sína 5 eða undir. Þá voru 52.9% nemenda sem töldu sig upplifa *mikla* streitu sem hefði áhrif á námsframvindu sína og 30% töldu sig upplifa streitu en *ekki svo mikla*. Þá töldu 56% nemenda sig upplifa kvíða á stigi 7 eða hærra, á skalanum 0-10. 44% nemenda töldu sig upplifa depurð á stigi 7 eða hærra.

² Ath. þetta er skýrslan í heild sinni, gagnabankinn liggur niðri um þessar mundir.

Það kom einnig í ljós að 37,8% svarenda væru í minna en 50% vinnu sem þýddi að þeir gætu ólíklega nýtt sér hlutabótaleiðina, en úrræðið kom til með að nýttast þeim sem misstu 20% starfshlutfall en héldu 25% hlutfalli og fengu atvinnuleysisbætur á móti tapaða starfshlutfallinu.

→ **Seinni könnunin** er frá [6. apríl](#). Niðurstöðurnar gáfu til kynna að fjárhagsstaða stúdenta væri orðin slæm og að óvissan um framhaldið væri mikið áhyggjuefni. Rúm 11% stúdenta töldu sig ekki geta mætt útgjöldum sínum næstu mánaðamót og sögðu 32% stúdenta sig eiga erfitt með það. Þannig mátti álykta að 43% stúdenta væru í erfiðri stöðu fjárhagslega strax mánaðarmótin apríl–maí. Tæp 18% töldu sig ekki geta mætt útgjöldum sínum um sumarið og tæp 27% sögðust eiga erfitt með að ná því. Af þessu mátti álykta að 45% stúdenta væru að horfa fram á erfiða tíma fjárhagslega um sumarið. Þá höfðu 40% stúdenta við HÍ ekki fengið vinnu um sumarið og sögðu aðeins tæp 6% hafa nýtt sér úrræði stjórnvalda.

Hvað varðar líðan stúdenta voru 53% þeirra með fjárhagsáhyggjur á stigi 6 eða yfir, á skalanum 1-10 (1 verandi mjög illa og 10 verandi mjög vel). Um ¾ stúdenta merkja líðan sína 5 eða lægri á skalanum 1-10. Sama hlutfall stúdenta upplifði kvíða á stigi 7 eða hærra á skalanum 0-10.

→ **Þriðja könnunin** er frá [14. maí](#) og var framkvæmd þvert á háskóla landsins í samstarfi við Landssamtök íslenskra stúdenta (LÍS) og Mennta- og menningarmálaráðuneytið. Niðurstöður þeirrar könnunar voru í takt við áhyggjur stúdenta og niðurstöður könnunar Stúdentaráðs frá 6. apríl. 38.9% stúdenta sögðust ekki vera komnir með öruggt sumarstarf en að þeir væru í atvinnuleit.

54.9% stúdenta sögðust munu eiga erfitt með að mæta útgjöldum sínum um sumarið eða ekki getað það og 52.7% stúdenta merktu fjárhagsáhyggjur á bilinu 6-10. 64.5% stúdenta sögðust vinna samhliða námi og 88.7% stúdenta sögðust ekki komast af fjárhagslega án hlutastarfs eða myndu eiga erfitt með það.

Skrásetningargjald þótti íþyngjandi fyrir 45.6% stúdenta og 84.2% stúdenta studdu atvinnuleysisbótakröfu stúdenta yfir sumartímann.

→ **Fjórða könnunin** er frá 4. júní og var aftur unnin þvert á háskóla landsins og gerð í samstarfi við LÍÍ og Mennta- og menningarmálaráðuneytið en framkvæmd af Maskínu. Atvinnuleysi stúdenta mældist 16.2% á tímabilinu 29. maí til 11. júní. Vinnuálastofnun hafði opnað fyrir umsóknir í sumarstörf 26. maí þannig að það var viðbúið að niðurstöðurnar myndu sýna að staða stúdenta væri skárri en í maí. Þá voru 0.5% stúdenta sem höfðu fengið boð um starf fyrir sumarið. Af þeim sem höfðu þegar fengið sumarstarf voru 15.6% stúdenta sem sögðu að starfshlutfall þeirra hefði verið lækkað vegna faraldursins og 3% sögðu laun sín hafa lækkað af sömu ástæðu. Niðurstöðurnar voru ekki birtar opinberlega.

Þegar á heildina er litið var jákvætt að sjá minnkað hlutfall atvinnulausra og betri líðan. Hins vegar var enn atvinnuleysi meðal stúdenta og þótti Stúdentaráði ráð að athuga betur hvers vegna það væri og sömuleiðis hvað væri hægt að gera betur. Þau sumarstörf sem voru boðuð fyrir stúdenta voru ætluð bæði framhaldsskólanemum og háskólanemum sem samanlagt eru rúmlega 30 þúsund talsins. Flest störfín voru hins vegar miðuð að fólki í rannsóknartengdum verkefnum í

Háskóla Íslands, hjá opinberum stofnunum, og kröfðu umsækjendur oft og tíðum um að hafa lokið 1-2 árum í ákveðnu fagi í háskóla. Þau voru ekki hönnuð fyrir allt námsfólk, svo sem framhaldsskólanema 18 ára og eldri, listnema og fleiri hópa. Af fjölda skráninga í sumarnám mátti að auki draga þá ályktun að stúdentar hafi frekar kosið að fara í nám í eitt misseri til viðbótar heldur en að bíða þar til um miðjan júní eftir starfi.

Ekki tókst að fara af stað með aðra könnun á haustmisseri til að kortleggja stöðu stúdenta yfir sumarið betur og sömuleiðis haustið. Stefnt er á að framkvæma aðra könnun sem fyrst.

→ **Fimmta könnunin** er frá [9. október](#) og var send út í kjölfar þess að aðgerðir voru hertar að nýju 5. október vegna fjölda kórónuveirusmita í samfélaginu og ljóst var að stúdentar hefðu áhyggjur af námi sínu. Spurt var um persónuhagi, líðan og kennslumál. Niðurstöður voru til marks um að aðstæðurnar sökum COVID-19 væru að leggjast þungt á stúdenta en 72,99% sögðust upplifa mikið álag sem hefði áhrif á námið sitt. Þá má sjá að 67,45% stúdenta leið frekar illa eða mjög illa í þeim aðstæðum sem þeir voru sökum faraldursins.

III. Kröfur Stúdentaráðs

Rúmir níu mánuðir eru liðnir síðan kórónuveirufaraldurinn hófst hér á landi og á þeim tíma hefur verið gripið til skammtímalausna á borð við sumarstarfa og sumarnáms ásamt öðrum úrræðum sem taka lítið sem ekkert tillit til núverandi stúdenta, t.d. *Nám er tækifæri* og framlenging hlutabótaleiðarinnar. Þannig hefur ítrekað verið horft framhjá stúdentum í faraldrinum á sama tíma og unnið er hörðum höndum við að mæta efnahagslegum áhrifum hans á öðrum sviðum samfélagsins.

Stúdentaráð vill áréttta eftirfarandi kröfur er varða fjárhagslegt öryggi stúdenta til frambúðar.

a. Atvinnuleysisbætur fyrir stúdenta

Stúdentaráð stendur við kröfu sína um réttindi stúdenta til atvinnuleysisbóta og telur nauðsynlegt að tryggja þann rétt í lögum um atvinnuleysistryggingar nr. 54/2006. Almenn skilyrði þess að launamaður eigi rétt á atvinnuleysisbótum má finna í 13. gr. laganna og er þar eitt skilyrðið að vera í virkri atvinnuleit skv. 14. gr. laganna en stúdentar teljast ekki vera í virkri atvinnuleit og eiga almennt ekki rétt á atvinnuleysisbótum. Stúdentar áttu hins vegar [rétt til atvinnuleysisbóta í námshléum fram að 1. janúar 2010](#), þegar sá réttur var tekinn af þeim með [lögum nr. 134/2009 um breytingu á lögum nr. 54/2006, um atvinnuleysistryggingar, og lögum nr. 95/2000, um fæðingar- og foreldraorlof, með síðari breytingum](#).

Atvinnuleysisbótakrafan var upphaflega lögð fram af Stúdentaráði 23. mars 2020 í kjölfar þess að ráðið sendi umsögn til velferðarnefndar Alþingis 17. mars, vegna frumvarps til laga um breytingu á lögum um atvinnuleysistryggingar og lögum um Ábyrgðarsjóð launa (minnkað starfshlutfall). Strax í mars var orðið ljóst að meginþorri stúdenta væri að upplifa mikla vanlíðan vegna óvissuástandsins og í apríl

var ljóst að stúdentar væru komnir í erfiða fjárhagsstöðu en margir urðu atvinnulausir yfir sumarið, samkvæmt könnunum Stúdentaráðs. Atvinnuleysisbætur voru eina úrræðið sem myndi grípa allt námsfólk sem ekki kæmist að í vinnu. Í júlí 2020 samþykkti Stúdentaráð að halda áfram að beita sér fyrir því að stúdentum yrði tryggður réttur til atvinnuleysisbóta, krafa sem einskorðast ei lengur einungis við sumarið 2020.

Atvinnuleysisbótakrafa Stúdentaráðs snýst um að allir stúdentar sem þurfa að sækja sér fjárhagsaðstoðar sökum atvinnuleysis hafi kost á því til jafns við aðra vinnandi landsmenn. Krafan er ekki lögð fram í tómarúmi. Samkvæmt [3. gr. laga um tryggingagjald nr. 113/1990](#) renna tekjur ríkisins af atvinnutryggingagjaldi, sem greitt er af launum starfsfólks, til Atvinnuleysistryggingasjóðs og Tryggingasjóðs sjálfstætt starfandi einstaklinga. Í dag er gjaldið 1,35% af launum alls vinnandi fólks og þar á meðal stúdenta. Stúdentar eru samt sem áður undanskildir atvinnuleysistryggingakerfinu. Ef miðað er við að 70% stúdenta Háskóla Íslands vinni samhliða námi, í hálfu starfi að vetri og fullu starfi að sumri á lágmarkslaunum, nema atvinnutryggingagjöld þess hóps yfir **4 milljarða króna** frá 2010, eða **4.043.326.613**.³ Samkvæmt EUROSTUDENT VI vinna stúdentar þó að meðaltali [26 klst. á viku](#) með námi sem er nær 70% starfshlutfalli og því er talan í raun töluvert hærri en 4 milljarðar sem stúdentar hafa greitt í sjóðinn. Það er því fráleitt að stúdentar hafi verið án réttinda úr sjóðnum í áratug. Ef við myndum snúa aftur til kerfisins sem var við lýði fyrir 2010 myndi vinnandi námsfólk einfaldlega geta sótt sér þann rétt sem þeir hafa áunnið sér með greiðslu atvinnutryggingagjalds af launum sínum. Atvinnuleysisbæturnar sjálfar væru því í samræmi við hve mikið einstaklingur hefur unnið síðastliðna 36 mánuði rétt eins og hjá öðrum sem missa vinnuna.

Námslánakerfið er það kerfi sem á að grípa stúdenta og eru það ein rökin gegn atvinnuleysisbótakerfi stúdenta, þar sem ekki er hægt að samtvinna námslánakerfið við atvinnuleysisbótakerfið. Þetta eru aðskilin kerfi sem ekki hefur tekist að breyta þannig að þau gangi upp saman. Menntasjóðurinn á að sjá námsmönnum fyrir framfærslu á skólaárinu, en ekkert kerfi er til staðar sem grípur fólk á sumrin sé það án atvinnu og ekki í skóla. Vegna þessa var settur á fót samhæfingarhópur stjórnvalda, um aðgerðir í mennta- og vinnumarkaðsmálum, með alls átta undirhópum. LÍS eiga tvo fulltrúa í þeim hópi og situr undirrituð, forseti Stúdentaráðs, í hópi númer sex fyrir hönd LÍS, um *framfærslu, skörun milli stoðkerfa og fjármögnun úrræða*. Þegar Menntasjóður námsmanna var samþykktur flækti það vinnuna í þeim skilningi að sjónir urðu að beinast frá því að breyta námslánakerfinu í að huga að annars konar lausnum, t.d. í atvinnuleysistryggingakerfinu.

Meðal tillagna sem unnið var að í fyrrnefndum undirhóp var hækkun einingaviðmiðsins hjá Vinnumálastofnun úr 10 í 12 og þróun námsátaksins *Nám er tækifæri*. Stúdentaráð skilaði inn athugasemdum⁴ þann 21. júní 2020 vegna

³ Hlutföll vinnandi stúdenta eru fengin úr könnun Eurostudent IV. Útreikningar Stúdentaráðs Háskóla Íslands, m.v. lágmarkslaun samkvæmt kjarasamningum Starfsgreinasambands Íslands og Samtaka atvinnulífsins.

⁴ Athugasemdir má finna í viðhengi.

tillagnanna og þann 1. september 2020 bókuðu⁵ báðir fulltrúar LÍS á fundi hópsins og gerðu athugasemdir við það að tillögurnar, og frumvarpið sem byggði á þeim og hafði litið dagsins ljós, hafi verið sagðar unnar í fullu samráði við stúdenta. Fulltrúar stúdenta höfðu einnig beint samband við mennta- og menningarmálaráðherra og félags- og barnamálaráðherra vegna þessa og fengu svar þess efnis að athugasemdum ætti að beina að samhæfingarhópnum, sem fulltrúar stúdenta gerðu án árangurs. Þá sendi Stúdentaráð inn [umsögn vegna frumvarpsins](#), eins og tilgreint var í I. kafla, og gerði ráðið m.a. athugasemdir við áður nefnt námsátak. Einstaklingur sem ákveður að nýta sér *Nám er tækifæri* úrræðið getur verið á atvinnuleysisbótum í 6 mánuði og námi samhliða. Þegar þessum 6 mánuðum er lokið þarf viðkomandi að snúa sér að Menntasjóði námsmanna eftir fjárhagsaðstoð sé hann ekki kominn með öruggt starf. Námslánakerfið hefur aftur á móti ekki náð að þjóna tilgangi sínum sem jöfnunartæki þrátt fyrir heildarendurskoðun á því, sem má réttlæga furða sig á og gagnrýna í miðjum heimsfaraldri. Vegna þessa má segja að átakið muni á endanum leiða til víthringingsins sem er valið á milli náms og vinnu, ef hana er að fá, eða hreinlega til gjárinnar sem stúdentar falla í vegna fjárhagslegs óöryggis.

Atvinnuleysisbætur eru ætlaðar þeim sem missa vinnuna sökum samdráttar á vinnumarkaði eða uppsagna eða annarra sambærilega ástæðna og neyðast þar með til að leita sér fjárhagsaðstoðar. Það raungerðist í mars þegar hundruðir stúdenta urðu atvinnulausir sökum samdráttar á vinnumarkaði vegna kórónuveirufaraldursins og höfðu þeir ekkert öryggi að sækja í. Það er aðkallandi að tryggja að aðstæðurnar endurtaki sig ekki, verði sem dæmi bakslag vegna faraldursins eða aðrar sambærilegar áskoranir í framtíðinni. Breyta þarf lagaumhverfinu þannig að stúdentar hafi aðgang að atvinnuleysistryggingasjóði og forðast að byrðin lendi á velferðapjónustu sveitarfélaganna. Þau eru ekki ábyrgðaaðilar í þessu tilfelli, einfaldlega vegna þess að af launum stúdenta er greitt atvinnutryggingagjald í atvinnuleysistryggingasjóð ríkisins.

Stúdentaráð hefur fundið mikinn meðbyr með kröfu sinni í samfélaginu. LÍS stóð fyrir [undirskriftasöfnun](#) þar sem kallað var eftir stuðningi við kröfu stúdenta til atvinnuleysisbóta sem **2.814 manns** skrifuðu undir. **Samstarfsnefnd háskólastigsins**, sem samanstendur af **öllum rektorum háskóla á Íslandi**, [studdi kröfu stúdenta um rétt okkar til atvinnuleysisbóta](#). Var það rektor Háskóla Íslands, Jón Atli Benediktsson sem skrifaði undir yfirlýsinguna fyrir hönd nefndarinnar. Í **pöntu Alþingis** hefur verið vitnað í okkur og við [studd](#), jafnvel vitnað í okkur af [forsætisráðherra](#). Á þingi var lögð fram [ályktunartillaga um aðgerðir í þágu námsmanna vegna COVID-19](#) og var ein þeirra um að tryggja námsmönnum rétt til atvinnuleysisbóta sumarið 2020. Þá tók **Alþýðusamband Íslands** undir kröfu stúdenta á [blaðamannafundi](#) í maí og **84.2% stúdenta** sagði sig styðja atvinnuleysisbótakröfu stúdenta yfir sumartímann. Á fundi [velferðaráðs Reykjavíkurborgar](#) í desember 2020 lögðu fulltrúar þriggja flokka fram bókun þar sem þau skoruðu á ríkið að koma til móts við stúdenta með því að veita þeim rétt á fjárhagsaðstoð úr atvinnuleysistryggingasjóði.

⁵ Bókun má finna í viðhengi.

Stuðningurinn sem Stúdentaráð hefur fengið á síðustu mánuðum færir stoðir undir málflutning stúdenta. Um er að ræða mjög réttmæta kröfu sem ráðið og stúdentar gera til stjórnvalda, þar sem óskað er eftir því að jafnræðis sé gætt meðal vinnandi landsmanna og sömuleiðis að stúdentar séu ekki sviptir fjárhagslegu öryggi fyrir það eitt að stunda nám. Það er staðreynd að stúdentar leggja atvinnuleysistryggingasjóði lið með þeirra vinnuframlagi og er það eitt og sér næg ástæða til að ráðast í breytingar á atvinnuleysistryggingakerfinu. Mennta- og menningarmálaráðherra hefur lýst yfir vilja við stúdentahreyfingarnar til að skoða þetta mál og viljum við hvetja til þess að það sé gert sem allra fyrst og að stúdentar séu hafðir með í ráðum. Heildarendurskoðun á lögum um atvinnuleysistryggingar liggur fyrir og óskar Stúdentaráð eftir því að endurskoðunin verði unnin í samráði við stúdentana.

b. Menntasjóður námsmanna

Líkt og áður hefur komið fram á námslánakerfið að vera stuðningur við stúdentana. Stúdentaráð hefur ávallt haldið því til haga að það fagni heildarendurskoðun námslánakerfisins og að góðar úrbætur séu að finna í Menntasjóði námsmanna. Hins vegar er ljóst að sjálfbærnishugsjón sjóðsins og tilhögun grunnframfærslu framfærslulána séu tvö mikilvæg atriði sem liggja þungt á stúdentum. Framfærslulánin gera stúdentum ekki kleift að mæta öllum sínum útgjöldum og þurfa þeir að leita að öðrum úrræðum samhliða láninu. Stúdentar neyðast einnig til að vinna samhliða námi en þurfa þó að þéna innan ákveðinna marka því námslánin skerðast þéni þeir tekna umfram frítekjumarkið. Stúdentum er þannig refsað með skerðingum á sama tíma og lág framfærsla gerir það að verkum að margir þeirra verði að vinna. Þennan vítahring og vana sem stúdentar á Íslandi búa við þarf að brjóta.

Stúdentaráð vísar í [ályktun](#) sína vegna frumvarps til laga um Menntasjóð námsmanna í kjölfar umfjöllunar allsherjar- og menntamálanefndar Alþingis.

Til þess að tryggja stúdentum fjárhagslegt öryggi og svigrúm til að mæta öllum þeim útgjöldum sem þeir þurfa að mæta, krefst Stúdentaráð að grunnframfærsla framfærslulána séu hækkuð tafarlaust svo hún samsvari að lágmarki dæmigerðu neysluviðmiði félagsmálaráðuneytisins. Hægt er að lesa nánar um grunnframfærslukröfu Stúdentaráðs [hér](#).

IV. Önnur atriði

Stúdentaráð vill jafnframt leggja áherslu á eftirfarandi atriði er varða sumarstörfin sem í boði voru sumarið 2020 og skrásetningargjald við Háskóla Íslands.

a. Sumarstörf

Sumarið 2020 stóðu til boða sumarstörf fyrir atvinnulausa stúdentana. Mörg þeirra voru bundin afar ströngum skilyrðum sem kröfðu stúdentana um ákveðna náms- eða starfsreynslu að baki sem samræmdest í raun ekki tilgangi starfanna. Þau voru nefnilega sköpuð til að grípa háskólanema og framhaldsskólanema en voru þess í

stað miðuð að fólki í rannsóknartengdum verkefnum, hjá opinberum stofnunum og ráðuneytum, og því ekki hönnuð fyrir allt námsfólk. Vandamálið var því ekki skortur á námsfólki til að manna sumarstörfin, heldur var framboðið ekki nægilegt í þeim skilningi að það hentaði ekki þeim stóra hópi sem námsfólk myndar, bóknemar, iðnemar, listnemar o.s.frv.

Stúdentaráð setti auk þess stórt spurningamerki við skilgreiningu á lengd sumarsins, vegna þess að hvert starf var til tveggja mánuða í stað þriggja⁶ og voru störfin þá í rauninni færri en lagt var upp með í byrjun. Það er reiknað samkvæmt [frumvarpi til fjárukalaga](#), þar sem gert var ráð fyrir „... 2.200 m.kr. til sérstaks átaks til að fjölga tímabundnum störfum fyrir námsmenn 18 ára og eldri...“. Þeir stúdentar sem fengu starf í gegnum þetta átak voru þannig alltaf án framfærslu hluta sumars. Hluti starfanna voru kynnt 26. maí en ekki var byrjað að ráða fyrr en um miðjan júní, þegar stúdentar eru yfirleitt byrjaðir að vinna til að nýta sumarið vel, til að eiga fyrir bæði sumrinu sjálfu og skólaárinu því námslánakerfið lánar einungis fyrir 9 mánuði ársins. Stúdentar voru þá að hefja störf 15. júní en höfðu flest lokið prófum 8. maí.

Tafla 1:

Laun á mánuði ⁷	316.000 kr
Fjöldi starfa	3.400
	$316.000 \times 3.400 = 1.074.400.000$ kr
Heildarfjárveiting í sumarstarfaátak ⁸	2.200.000.000 kr
Mánaðafjöldi per einstakling	$2.200.000.000 \text{ kr} / 1.074.400.000 \text{ kr} = 2,05$ mánuðir

Átakið var í grunninn gott og er hægt að endurtaka en þó með breyttum áherslum. Í ljósi samfélagsástandsins og ákveðinnar óvissu sem því fylgir, leggur Stúdentaráð til að úrræðið sé endurtekið með mun betri útfærslu og framkvæmd svo það nýtist sem flestum. Alla jafna er vandasamt fyrir stúdenta að finna störf sem samræmast þeirra námi og áhugasviði. Með því að skapa svoleiðis tækifæri til frambúðar geta stúdentar nýtt þá þekkingu sem þeir búa yfir og fengið frekari þjálfun á því sviði, sem skilar sér inn í samfélagið. Hér er um að ræða úrræði fyrir núverandi og framtíðar námsfólk og því lykilatriði að skipulagning og framkvæmd sé með bestu móti. Stúdentaráð býður fram krafta sína í það verkefni.

c. Skrásetningargjald við Háskóla Íslands

Í upphafi síðasta árs sendi Stúdentaráð bréf til mennta- og menningarmálaráðherra í kjölfar þess að á [háskólaráð](#) Háskóla Íslands samþykkti á fundi sínum þann 6. febrúar 2020, að fela rektor að taka upp hækkun skrásetningargjalds í opinbera háskóla við rektora annarra opinberra háskóla og við mennta- og

⁶ Ráðningavefur Hafnafjarðarbæjar gerir sem dæmi ráð fyrir að hámarki tveimur mánuðum.

⁷ Sjá blaðsíðu 32, þskj. 1253, 724. mál, 150 löggjafarþingi 2019-2020.

⁸ Sjá blaðsíðu 32, þskj. 1253, 724. mál, 150 löggjafarþingi 2019-2020.

menningarmálaráðherra. Fulltrúar stúdenta í háskólaráði höfðu greitt á móti því í háskólaráði og taldi Stúdentaráð þá réttast að gera grein fyrir afstöðu sinni í þessu máli. Mennta- og menningarmálaráðherra tjáði ráðinu að skrásetningargjaldið myndi ekki hækka á skólaárinu 2020-2021 og var viljug til að skoða gjaldið nánar í mögulegum starfshópi. Að þessu tilefni vill Stúdentaráð undirstrika afstöðu sína gegn skrásetningagjaldinu og óska eftir því að starfshópur verði að veruleika með það að markmiði að endurskoða gjaldið, til lækkunar eða afnáms.

Það tíðkast almennt hvorki að innheimta skrásetningar- né skólagjöld af stúdentum í opinberum háskólum á Norðurlöndunum. Helsta undantekningin er Noregur þar sem nemendur greiða gjöld á bilinu 4.100 - 22.000 kr, samkvæmt landssamtökum stúdenta í Noregi. Þá tíðkast almennt í Svíþjóð stakt umsóknargjald þannig að þegar viðkomandi sækir um í háskóla í fyrsta sinn greiðir hann gjald fyrir að umsóknin sé móttækin og hún sé komin í kerfið. Viðkomandi þarf ekki að greiða neitt frekar út háskólagöngu sína. Stúdentar við Háskóla Íslands greiða í dag 75.000 krónur á ári sem er um fimmfalt meira en í sambærilegum opinberum háskólum í Noregi, eða 473% meira. Háskóli Íslands er opinber stofnun og sem slík ættu stúdentar ekki að vera ábyrgir fyrir því að fjármagna þjónustu háskólans við nemendur sína.

Í 2. mgr., 24. gr. [laga um opinbera háskóla segir](#): „Háskóla er heimilt að afla sér tekna til viðbótar við framlög skv. 1. mgr. með: a.) skrásetningargjöldum sem nemendur greiða við skráningu í nám, allt að 75.000 kr. fyrir hvern nemanda á ársgrundvelli; álögð gjöld samkvæmt þessum lið skulu eigi skila háskóla hærri tekjum en sem nemur samanlögðum útgjöldum háskólans vegna nemendaskráningar og þjónustu við nemendur sem ekki telst til kostnaðar við kennslu og rannsóknarstarfsemi.“

Innheimta þjónustugjalda í formi skrásetningargjalds fyrir opinbera háskóla er þannig bundin **tveimur skilyrðum**. Annars vegar að gjöldin skuli **ekki skila** háskóla hærri tekjum en sem nemur samanlögðum útgjöldum vegna **nemendaskráningar og ákveðinnar þjónustu**. Hins vegar að þjónustan sem rukkað er fyrir megi ekki teljast til kostnaðar við **kennslu og rannsóknarstarfsemi**.

Í [viðauka B](#) við reglur nr. 244/2014 um gjaldskrá Háskóla Íslands vegna þjónustu við nemendur, innheimtu og ráðstöfum skrásetningargjalds er tekinn til kostnaður vegna skrásetningargjaldsins, sem fer í bága við 2. mgr., 24. gr. laga um opinbera háskóla, vegna þess að í dag fara skrásetningargjöldin í eftirfarandi kostnaðarliði:

- 1. tl. Skrásetning stúdenta í námskeið, próf og undir þeim lið eru bókfærð gjöld nemendaskrár og þjónustuborðs ásamt öðrum gjöldum (reiknuð) 25% af rekstri sviðs-/deildarskrifstofa
- 4 tl. Skipulag kennslu og prófa og undir þeim lið eru bókfærð gjöld, prófgæsla
- 6. tl. Skrifstofa kennslusviðs og undir þeim lið reiknuð gjöld (20% af rekstri skrifstofu kennslusviðs)
- 9. tl. Aðgangur að tölvum, prenturum o.fl. þar sem bókfærð gjöld, rekstur tölvuvera og önnur gjöld reiknuð (50%) af alm. rekstri Reiknistofnunar eru tiltekin
- 10. tl. Þar sem Aðstaða og stjórnun er tilgreind og reiknuð gjöld af liðum 1.-9..

Stúdentaráð efast um að umræddir kostnaðarliðir feli í sér þjónustu umfram nemendaskráningu, svo sem próf sem hluti námsmats og rekstur kennsluviðs, bókasafns og tölvuvers. Þetta eru allt eðlilegir þættir kennslu, sem og rannsóknarstarfsemis, sem er lögmælt þjónusta sem Háskóla Íslands ber að veita. Það falli því undir kostnað við kennslu og rannsóknarstarfsemi sem skrásetningsgjald má ekki standa undir sbr. 2. mgr. 24. gr. laga um opinbera háskóla. Stúdentaráð efast um að ströng lagaáskilnaðarregla um innheimtu gjalda, heimili svo víðtæka túlkun á því sem teljist til kostnaðar umfram lögbundið hlutverk skólans við kennslu og rannsóknarstarfsemi. Sé óskað eftir frekari gögnum eða upplýsingum á þessu getur ráðið að sjálfsögðu orðið við því.

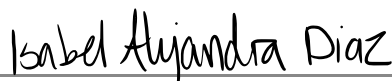
Vorið 2020 fór Stúdentaráð fram á að skrásetningargjaldið yrði afnumið fyrir skólaárið 2020-2021, þar sem fjárhagsstaða stúdenta hafði tekið skell vegna aukins samdráttar á vinnumarkaði sökum faraldursins. Stúdentaráð er þeirrar skoðunar að skrásetningargjaldið sé auknar álögur á stúdenta sem nú þegar vinna í miklum mæli meðfram námi, eða 72% íslenskra stúdenta samkvæmt EUROSTUDENT VII. Skrásetningargjaldið takmarkar þannig aðgengi að háskólamenntun og skerðir þar með jafnrétti allra til náms. Vegna þessa verður að endurskoða það vandlega.

V. Lokaorð

Stúdentum við Háskóla Íslands fjölgaði um rúmlega 2.000 haustið 2020 samkvæmt [tölum](#) háskólans og barst skólanum [tvöfalt fleiri](#) umsóknir í framhaldsnám á þessu vormisseri samanborið við síðasta ár. Þessi fjölgun var viðbúin en hana má rekja til samfélagsástandsins og áherslu stjórnvalda á að menntun eigi að leiða þjóðina út úr þessari kreppu. Aðgerðir í þágu stúdenta sem hafa hingað til verið boðaðar í gegnum kórónuveirufaraldurinn eru gerðar í því skyni að hvetja og styðja fólk í að snúa aftur í nám. Þær ganga hins vegar ekki upp nema að aðrar ráðstafanir séu til staðar, þannig að núverandi stúdentar og aðrir sem nú íhuga að snúa aftur í nám séu örugg og hafi tækifæri að námi loknu. Það er þörf á yfirgripsmiklum breytingum í atvinnuleysistryggingakerfinu sem og námslánakerfinu til þess að styrkja og efla stúdenta landsins.

Það verður að vera til staðar pólitískur vilji ríkisstjórnarinnar til þess að tryggja námsmönnum fjárhagslegt öryggi sem þeir hafa kallað eftir til **frambúðar**. Stúdentar eiga að geta stundað nám án þess að þurfa að klóra sig í gegnum fjárhagsörðugleika og áhyggjur.

Fyrir hönd Stúdentaráðs Háskóla Íslands

Isabel Alejandra Díaz

Forseti Stúdentaráðs Háskóla Íslands